Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 5. 10. 2011, sp. zn. 7 Tz 68/2011, ECLI:CZ:NS:2011:7.TZ.68.2011.1

Číslo: 35/2012

Právní věta:

Příslušnost soudu podle § 26 tr. ř. k úkonům v přípravném řízení je omezena pouze na dobu trvání přípravného řízení (§ 12 odst. 10 tr. ř.). Po ukončení přípravného řízení podáním obžaloby se příslušnost soudu řídí obecnými hledisky uvedenými v ustanoveních § 16 až 22 tr. ř. a soud příslušný podle těchto ustanovení se stává soudem příslušným ke všem rozhodnutím, která ve věci přicházejí v úvahu, a to včetně těch, jejichž potřeba vyvstala z procesních úkonů, k nimž došlo ještě v přípravném řízení.

Proto o stížnosti obviněného podané proti usnesení, jímž rozhodl státní zástupce v přípravném řízení podle § 71 odst. 3 tr. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2011) o dalším trvání vazby, v době po podání obžaloby rozhoduje soud [§ 146a odst. 1 písm. a) tr. ř.] příslušný k projednání obžaloby. Jelikož nejde o rozhodování o vazbě tohoto obviněného v přípravném řízení, nejsou soudci, kteří rozhodují o takové stížnosti, vyloučeni z vykonávání úkonů trestního řízení z důvodu, jenž jinak vyplývá z ustanovení § 30 odst. 2 věty druhé tr. ř.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 05.10.2011

Spisová značka: 7 Tz 68/2011

Číslo rozhodnutí: 35

Číslo sešitu: 5

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Příslušnost soudu, Řízení o stížnosti, Rozhodnutí v přípravném řízení, Trvání vazby, Vyloučení orgánů činných v trestním řízení

Předpisy: § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř.
§ 16 tr. ř.
§ 17 tr. ř.
§ 18 tr. ř.
§ 19 tr. ř.
§ 20 tr. ř.
§ 21 tr. ř.
§ 22 tr. ř.
§ 26 tr. ř.
§ 30 odst. 2 tr. ř.
§ 71 odst. 3 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud ke stížnosti pro porušení zákona ministra spravedlnosti podané ve prospěch a v neprospěch obviněného M. B. proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 24. 9. 2010, sp. zn. 12 To 452/2010, v trestní věci vedené u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 2 T 22/2010 rozhodl tak, že napadeným usnesením Krajského soudu v Praze byl porušen zákon v ustanoveních § 149 odst. 1, 3 tr. ř., § 30 odst. 2 tr. ř., § 71 odst. 5 tr. ř. ve prospěch obviněného.

Z o d ů v o d n ě n í :

Usnesením policejního orgánu ze dne 9. 5. 2010 bylo zahájeno trestní stíhání obviněného M. B. pro zločin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, odst. 2 písm. d) tr. zákoníku. Poté byl obviněný vzat do vazby usnesením Okresního soudu v Kladně ze dne 10. 5. 2010. Státní zástupce podal na obviněného obžalobu u Okresního soudu v Kladně dne 10. 8. 2010. Téhož dne státní zástupce usnesením podle § 71 odst. 3 tr. ř. rozhodl, že obviněný se ponechává i nadále ve vazbě. Proti tomuto usnesení podal obviněný stížnost.

Za tohoto stavu Okresní soud v Kladně usnesením ze dne 7. 9. 2010, sp. zn. 2 T 22/2010, rozhodl v bodě I. o stížnosti obviněného tak, že ji podle § 148 odst. 1 písm. c) tr. ř. zamítl, v bodě II. o návrhu obviněného na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka tak, že vazba se dohledem probačního úředníka nenahrazuje, a v bodě III. z úřední povinnosti podle § 71 odst. 5 tr. ř. tak, že obviněný se ponechává i nadále ve vazbě.

Z podnětu stížnosti obviněného Krajský soud v Praze usnesením ze dne 24. 9. 2010, sp. zn. 12 To 452/2010, podle § 149 odst. 1, 3 tr. ř. zrušil usnesení Okresního soudu v Kladně v bodech II., III., tj. ve výroku, že se vazba nenahrazuje dohledem probačního úředníka, a ve výroku, že obviněný se ponechává i nadále ve vazbě. Tím nastala situace, že obviněný musel být propuštěn z vazby na svobodu bez ohledu na to, zda u něho byly či nebyly dány důvody vazby. Krajský soud v Praze zdůvodnil svůj postup tím, že rozhodnutí Okresního soudu v Kladně o stížnosti obviněného proti usnesení, jímž ho státní zástupce podle § 71 odst. 3 tr. ř. ponechal ve vazbě, bylo rozhodnutím soudu v přípravném řízení podle § 146a odst. 1 tr. ř. Z toho Krajský soud v Praze vyvodil závěr, že předseda senátu Okresního soudu v Kladně se podle § 30 odst. 2 tr. ř. stal vyloučeným soudcem ve vztahu k jakémukoli rozhodování ve stadiu po podání obžaloby, tedy i ve vztahu k rozhodování o návrhu obviněného na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka a ve vztahu k rozhodování o dalším trvání vazby podle § 71 odst. 5 tr. ř. Krajský soud v Praze proto označil výroky uvedené v bodech II., III. usnesení Okresního soudu v Kladně za nezákonné a zrušil je.

Proti usnesení Krajského soudu v Praze podal dne 16. 8. 2011 ministr spravedlnosti ve prospěch i v neprospěch obviněného stížnost pro porušení zákona. Vytkl, že ve prospěch obviněného byl zákon porušen v ustanoveních § 149 odst. 1, 3 tr. ř., § 30 odst. 2 tr. ř., § 71 odst. 5 tr. ř. Ministr spravedlnosti namítl nesprávnost právního názoru Krajského soudu v Praze v otázce postavení soudu, který o stížnosti proti usnesení státního zástupce rozhoduje poté, co již byla podána obžaloba. Poukázal na to, že tento názor by vedl v praxi k situaci, v které by v téže trestní věci u příslušného soudu byli souběžně dva zákonní soudci, z nichž jeden by měl rozhodnout o stížnosti podle § 146a odst. 1 písm. a) tr. ř. a druhý by měl rozhodnout o dalším trvání vazby podle § 71 odst. 5 tr. ř., a to s rizikem vzniku obsahově protichůdných rozhodnutí. Ministr spravedlnosti zdůraznil, že pro posouzení podmínek vyloučení soudce podle § 30 odst. 2 tr. ř. není podstatná povaha rozhodnutí, tj. to, zda soudce rozhodoval podle § 146a odst. 1 tr. ř., nýbrž doba rozhodnutí, tj. to, zda soudce rozhodoval před podáním obžaloby nebo po podání obžaloby. Porušení ustanovení § 71 odst. 5 tr. ř. ministr spravedlnosti spatřoval v tom, že v důsledku rozhodnutí Krajského soudu v Praze musel být

obviněný propuštěn z vazby, ačkoli věcně a místně příslušným soudem bylo v zákonné lhůtě rozhodnuto o jeho ponechání ve vazbě a existence vazebních důvodů nebyla nijak zpochybněna. Dále ministr spravedlnosti vytkl, že v neprospěch obviněného byl zákon porušen v ustanoveních § 149 odst. 1, 3 tr. ř., § 30 odst. 2 tr. ř., čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Toto porušení zákona spatřoval ministr spravedlnosti v tom, že vadným rozhodnutím Krajského soudu v Praze byl předseda senátu Okresního soudu v Kladně do budoucna vyloučen z vykonávání všech dalších úkonů, ačkoli jinak byl ve věci zákonným soudcem. Proto ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud vyslovil vytýkaná porušení zákona, ke kterým došlo ve prospěch a v neprospěch obviněného.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 267 odst. 3 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že zákon byl porušen.

Otázka správnosti napadeného usnesení Krajského soudu v Praze závisí na tom, zda předseda senátu Okresního soudu v Kladně byl podle § 30 odst. 2 tr. ř. vyloučeným soudcem ve vztahu k rozhodování o návrhu na nahrazení vazby dohledem probačního úředníka a ve vztahu k rozhodování o dalším trvání vazby podle § 71 odst. 5 tr. ř.

Podle § 30 odst. 2 tr. ř. po podání obžaloby je vyloučen z vykonávání úkonů trestního řízení soudce, který v projednávané věci v přípravném řízení mimo jiné rozhodoval o vazbě osoby, na niž byla poté podána obžaloba.

Východiskem řešení posuzované otázky je pojem „přípravné řízení“, který je definován ustanovením § 12 odst. 10 tr. ř. Na danou věc se vztahuje ta část ustanovení § 12 odst. 10 tr. ř., podle které přípravným řízením je úsek řízení podle trestního řádu od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby.

Významné je znění ustanovení § 26 tr. ř. o příslušnosti soudu k úkonům v přípravném řízení. Podle § 26 odst. 1 tr. ř. k provádění úkonů v přípravném řízení je příslušný okresní soud, v jehož obvodě je činný státní zástupce, který podal příslušný návrh. Podle § 26 odst. 2 tr. ř. soud, u něhož státní zástupce podal návrh podle § 26 odst. 1 tr. ř., se stává příslušným k provádění všech úkonů po celé přípravné řízení. Dikce „úkony v přípravném řízení“ (§ 26 odst. 1 tr. ř.) a „po celé přípravné řízení“ (§ 26 odst. 2 tr. ř.) jasně vyjadřuje to, že použití ustanovení § 26 tr. ř. je omezeno pouze na dobu, kdy probíhá přípravné řízení. Z toho vyplývá, že po ukončení přípravného řízení se příslušnost soudu řídí obecnými ustanoveními § 16 tr. ř. až § 22 tr. ř. a že soud příslušný podle těchto ustanovení se stává soudem příslušným k jakémukoli rozhodnutí, které v dané věci přichází v úvahu. Tato ustanovení obsahují dikci „řízení koná soud“, což logicky znamená, že soud, jehož příslušnost vyplývá z těchto ustanovení, je povolán ke každému rozhodnutí, které má být v dané věci učiněno. Ustanovení § 16 tr. ř. až § 22 tr. ř. neobsahují žádnou zužující dikci (např. dikci, že „o obžalobě rozhoduje soud“), z níž by se dalo usuzovat na to, že příslušnost soudu k některým rozhodnutím se řídí jinými pravidly.

Ustanovení § 26 tr. ř. obsahuje zvláštní úpravu příslušnosti soudu, která je omezena jen na dobu, po kterou se koná přípravné řízení. Účelem tohoto ustanovení je zajistit soudní kontrolu výkonné moci, kterou v trestním řízení reprezentuje státní zastupitelství, pokud činí ty nejzávažnější zásahy do základních práv a svobod. Po podání obžaloby, jímž se přípravné řízení končí, tento účel odpadá, neboť věc se dostává do sféry výlučné ingerence soudní moci a přitom z obecných ustanovení o soudní příslušnosti (§ 16 tr. ř. až § 22 tr. ř.) vyplývá, který soud je určen k tomu, aby rozhodoval o všem, co je předmětem řízení v době po podání obžaloby. Významným atributem řízení ve stadiu po podání obžaloby je také jednota tohoto řízení, a to ve smyslu záruk konzistentnosti postupu soudu a všech jeho rozhodnutí ve vzájemném vztahu. Nenahraditelným předpokladem této jednoty je to, že v daném stadiu vede řízení jeden soud a že tento soud činí veškerá rozhodnutí spadající do daného stadia řízení.

S těmito zásadami je neslučitelné, aby ve stadiu po podání obžaloby byla některá rozhodnutí vyňata z kompetence soudu, jehož příslušnost vyplývá z ustanovení § 16 tr. ř. až § 22 tr. ř., a aby nadále spadala do kompetence soudu příslušného podle § 26 tr. ř. pro stadium přípravného řízení. Příslušnost soudu, která byla založena ustanovením § 26 tr. ř. pouze pro přípravné řízení, končí podáním obžaloby. Věc tím přechází do stadia řízení před soudem prvního stupně, jehož příslušnost vyplývá z ustanovení § 16 tr. ř. až § 22 tr. ř. Tento soud činí veškerá rozhodnutí včetně těch, jejichž potřeba vyvstala z úkonů, k nimž došlo v době, kdy ještě probíhalo přípravné řízení.

Zřetelnou tendenci k zajištění jednoty řízení ve zmíněném smyslu vyjadřuje např. ustanovení § 71 odst. 7 tr. ř., podle něhož jestliže doba trvání vazby stanovená podle § 71 odst. 5 nebo 6 skončí v průběhu řízení o opravném prostředku před nadřízeným soudem, je k rozhodnutí o ponechání obviněného ve vazbě nebo o jeho propuštění na svobodu příslušný tento nadřízený soud. Jde o provedení zásady, podle které soud, který je příslušný v určitém stadiu řízení, činí veškerá rozhodnutí, která v tomto stadiu řízení přicházejí v úvahu. V tomto duchu vyznívá také dosavadní judikatura, konkrétně rozhodnutí pod č. 31/1999 Sb. rozh. tr., v němž byla konstatována nezákonnost postupu, kterým okresní soud příslušný podle § 26 tr. ř. pro přípravné řízení rozhodl o žádosti obviněného o propuštění z vazby podané v závěru přípravného řízení, avšak toto rozhodnutí učinil v době, kdy na obviněného mezitím již byla podána obžaloba u krajského soudu jako soudu prvního stupně příslušného podle § 17 odst. 1 tr. ř., § 18 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud se nemohl ztotožnit s právním názorem Krajského soudu v Praze a ani s jeho rozhodnutím, jímž v usnesení Okresního soudu v Kladně zrušil výrok, že se vazba nenahrazuje dohledem probačního úředníka (bod II.), a výrok o dalším trvání vazby (bod III.). V tomto ohledu Krajský soud v Praze porušil zákon ve prospěch obviněného především v ustanovení § 149 odst. 1, 3 tr. ř., neboť část usnesení Okresního soudu v Kladně neměla být zrušena z důvodů, z nichž se tak stalo. Dále Krajský soud v Praze porušil zákon ve prospěch obviněného v ustanovení § 30 odst. 2 tr. ř., protože zrušená část usnesení Okresního soudu v Kladně nebyla rozhodnutím, které by učinil vyloučený soudce. Konečně Krajský soud v Praze porušil zákon ve prospěch obviněného v ustanovení § 71 odst. 5 tr. ř. vzhledem k tomu, že jeho rozhodnutím odpadl podklad pro další trvání vazby, aniž by to vyplývalo ze zjištění, že důvody vazby pominuly.

Naproti tomu Nejvyšší soud neshledal, že by zákon byl porušen v neprospěch obviněného v ustanoveních § 149 odst. 1, 3 tr. ř., § 30 odst. 2 tr. ř., čl. 38 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. K namítanému odnětí obviněného zákonnému soudci nedošlo v tom smyslu, že by napadené usnesení Krajského soudu v Praze nebo usnesení Okresního soudu v Kladně jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení bylo rozhodnutím jiného než zákonného soudce. Pokud ministr spravedlnosti poukazoval na důsledky napadeného usnesení Krajského soudu v Praze pro další postup řízení v budoucnu, je třeba připomenout, že toto řízení již není předmětem přezkumu Nejvyššího soudu. Na podkladě stížnosti pro porušení zákona byl přezkum Nejvyššího soudu omezen podle § 267 odst. 3 tr. ř. na napadenou část usnesení Krajského soudu v Praze a na řízení, jež této části napadeného usnesení předcházelo, tj. nikoli na řízení, jež následovalo.

Ze všech těchto důvodů Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil zjištěné porušení zákona, ke kterému došlo ve prospěch obviněného, avšak omezil se jen na tento výrok, který nemá vliv na právní moc napadeného usnesení Krajského soudu v Praze. Toto usnesení zůstalo výrokem o porušení zákona nedotčeno.